

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНО ЗОРІЄНТОВАНОГО ТРЕНІНГУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМУ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

***Резюме.** У статті наведено опис методики впровадження елементів професійно зорієнтованого тренінгу майбутніх педагогів у систему викладання навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності».*

***Ключові слова:** професійно спрямований тренінг, проектні технології навчання, система тренінгових завдань.*

Постановка проблеми. Актуальність пошуку нових освітніх технологій детермінована швидкими інформаційними потоками, перманентними змінами у змістовому та процедурному забезпеченні освітнього процесу, а також потребами швидкого пристосування випускників до динамічного ринку праці. Для активізації особистісного потенціалу майбутніх фахівців у період їхньої професіоналізації у вищих навчальних закладах сучасна освіта потребує дослідницьких, творчих, рольових, прикладних, інформаційних, ігрових, ознайомно-орієнтувальних, профорієнтаційних, професійно-трудова, молодіжно-виховних тощо проектів, які б уможливили впровадження у життєву практику міжпредметних, вузько- та широкосоціальних, безпосередніх і опосередкованих координаційних і контактних зв'язків, а також індивідуальних, парних і групових, короткочасних і довготривалих, кооперативних і змагальних форм роботи. Такий контекст нинішнього навчання переводить вивчення студентами будь-якої навчальної дисципліни з площини суспільної, технічної, гуманітарної та професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців до трудової діяльності в багатовимірний простір особистісної життєтворчості.

Юнацький період навчання у вищих навчальних закладах є водночас пошуком сенсу власного життя, ідентифікацією себе з професійною роллю, інтегральною ланкою в онтогенезі безперервного освітнього процесу, реальною самопізнавальною та розвивально-корекційною практикою, проектуванням професійної кар'єри та життєвого шляху. Така своєрідна психологізація освіти перетворює навчально-виховний процес на життєтворчий проект, спрямований на генерування та втілення ідей, отримання естетичної, моральної та інтелектуальної насолоди, подолання упереджень, стереотипів і межових психічних розладів, здобуття нового комунікативного, інтерактивного, соціально-перцептивного, емоційного, вольового, психоекологічного, духовного тощо досвіду. Цей проект поєднує розв'язання прикладних і загальнотеоретичних проблем (має науково-дослідне спрямування), користування інформаційними, емоційно-спонукальними, підтримувально-терапевтичними та іншими послугами (споживчий напрямок) і створення власної самоконгруентності через симптомокомплекси рис характеру і трансформацію задатків на основі психічних і особистісних утворень у загальні та спеціальні здібності (продуктивний вектор).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз у сфері педагогічних технологій вищої школи [5], [6], приводить до висновку, що головне завдання сучасного вищого навчального закладу – зорієнтувати студента щодо ситуацій реального життя, допомогти у виявленні його індивідуальних, суб'єктивних, особистісних та індивідуальнісних особливостей на основі пізнання базових наукових категорій, відношень у світі досліджуваних явищ, алгоритмів соціальних і трудових процесів, закономірностей професійного становлення. Це інтелектуальне, емоційне та вольове водночас досягнення робить людину здатною до самовдосконалення й відповідальності за власні життєві вибори. При цьому загальні та спеціальні предметні компетентності студента не лише проявляються за сприятливих

педагогічних умов на семінарах і практичних заняттях і впроваджуються у практику в освітньому процесі (наприклад, при виконанні лабораторних завдань), а існують в «он-лайн» його життєвого світу [1].

Метою статті є опис методики впровадження елементів професійно зорієнтованого тренінгу майбутніх педагогів у систему викладання навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності».

Виклад основного матеріалу. Впровадження проектної технології в освітній процес вищої школи потребує нових психолого-педагогічних засобів, серед яких – професійно спрямований тренінг [2]. Тренінгові форми роботи із засвоєння предметно-наукової інформації забезпечують пошуковий аспект вивчення навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» у контексті життєтворчого проекту. Окрім нього, важливо окреслити предметно-діяльнісний як продуктивний аспект тренінгу: навчання складових елементів культури безпеки є освоєнням самої проектної діяльності.

Тренінгову методику викладання навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» у контексті студентського життєтворчого проекту можна представити як алгоритм такої діяльності:

а) постановка проблеми (трансформування мрії в особисту мету й формулювання суперечності між бажаним і можливостями його досягнення в реальних умовах);

б) самостійна робота студента (розробка таксономії цілей, вироблення плану дій, виходячи з особливостей життєвої ситуації, пошук способів і засобів щоденного наближення до власної мети);

в) поточний зовнішній контроль загальних напрямків реалізації проекту (через систематичні презентації особистих досягнень студентів при виконанні ними окремих завдань як поетапних мікро-проектів виникає можливість виявлення сильних і слабких компонентів створених моделей цілі, вчасного переспрямування реалізації проекту в конкретних реаліях і залежно від вихідних умов, корекція психологічних засобів, освоєння способів самоконтролю, а також практикування різних видів психологічної взаємодопомоги через міжособистісні контакти, наприклад, у соціальних мережах як «привнесення» (надання) нового бачення власного сьогодення – пошук нового сенсу життєвих ситуацій);

г) захист проекту (створення ситуації успіху, практикування цілісної самопрезентації через єдність духовної цінності, раціонального обґрунтування, особистісного змісту, когнітивної, емоційної та вольової завершеності, психологічного та фізичного вияву, зовнішньої – соматичної та поведінкової – форми представлення, індивідуальної, соціальної та суспільної залученості проекту в інші сфери життя) [1].

Отже, загальну концепцію методики вивчення/викладання навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» у вищих навчальних закладах можемо представити тренінговим підходом, який інтегрує навчальний і психологічний тренінг як засоби освітнього процесу та, водночас, психолого-педагогічного супроводу професійного становлення майбутніх педагогів.

Алгоритм запропонованої нами методики передбачає:

- емпіричний досвід студента (дослідження з теми за навчальною програмою; вивчення власної особистості в її природному, культурно-предметному та соціальному середовищах);

- теоретичне узагальнення студентом інформації, почутої на лекції, прочитаної у підручнику, самостійно отриманої з додаткових джерел відповідно до теоретичних завдань для самопідготовки, представлення цього узагальнення ним у презентації та виступі на семінарі [3];

- реалізація засад безпечної життєдіяльності в тренінгах: здатності ергономічно організувати власний побут, досвіду ідентифікування небезпечних та шкідливих факторів антропогенного середовища, вміння створювати безпечні умови як для персонального

функціонування, так і для колективу інституцій тієї галузі, в якій відбуватиметься майбутня професійна діяльність - навчальні заклади загальноосвітньої та вищої школи.

Тренінг із психологічного засобу сьогодні трансформується в ефективний дидактико-психотехнічний метод викладання/вивчення не лише психології, а й інших навчальних дисциплін, що сприяє розумінню наукових теорій, надаючи їм особистісного сенсу [4]. Студенти вивчають не абстрактне явище (наприклад, небезпеку забруднення виробничого середовища фізичними чинниками як таку), а конкретне – власне особливості умов організації навчальної та виробничої праці на перманентному досвіді в освітньому процесі вищих навчальних закладах.

Виходячи зі структури будь-якого виду навчального заняття (лекція, практичного заняття, семінару тощо), можемо диференціювати систему тренінгових завдань, спрямованих на:

- 1) мотивацію пізнавальної активності студента, його індивідуальної або спільної з іншими учасниками навчального процесу діяльності;
- 2) актуалізацію опорних знань і особистого досвіду молоді людини;
- 3) вправи-ілюстрації викладеного матеріалу;
- 4) вправи-візуалізації, вправи-проекти або вправи-апробації як інноваційні дидактичні прийоми;
- 5) завдання на узагальнення й інтеграцію нових знань.

Перша група завдань застосовується на організаційному етапі заняття і передбачає виконання вправ на опитування думок студентів у формі бесіди, діалогу, полілогу. Використання запитань евристичного рівня в атмосфері вільного, толерантного спілкування передбачає засвоєння матеріалу, що вивчається, в емоційно-стимулюючому ракурсі, спонукає студентів, наприклад, до самостійного виокремлення факторів, що впливають здоров'я особистості. З метою формування молодими людьми валео-екологічних цінностей доцільне впровадження вправ-виставок «Суб'єктивні чинники здоров'я людини» та «Об'єктивні чинники здоров'я людини» у вигляді постера (плаката) чи таблиць, застосовуючи методи мозкового штурму, групової роботи, обговорення тощо.

Друга група вправ має на меті актуалізацію власних знань, умінь і навичок, щоб подальше засвоєння нового матеріалу було поступальним – від простого до складного, від знайомого до невідомого. Цей принцип забезпечить асоціювання особистісної інформації із програмним матеріалом в єдине концептуальне бачення теми. Набуті на початковому етапі тренінгових занять почуття зацікавленості сприятимуть ефективності інформаційних повідомлень студентів у формі міні-лекцій про складний механізм адаптації людського організму до мінливих умов навколишнього середовища як беззаперечної умови існування індивідуума, усвідомленню динамічності та системності процесу пристосування на рівнях фізіологічному, психологічному та соціальному.

Пропонуючи вправи на аналіз протилежних думок щодо доцільності вакцинування та ризику виникнення негативних його наслідків, викладач у формі дискусії мимоволі привертає увагу студентів до розуміння важливості профілактики захворювань, особливо інфекційних, які набувають у сучасній глобально зміненій біосфері як локального, так і державного характеру. З метою спонукання до узагальнених умовиводів, студенти проводять вправу-обговорення щодо дотримання обов'язкових правил безпечного введення вакцин з метою стимуляції імунної системи в організмі людини.

Третю групу тренінгових завдань представляють такі, що призначені «приміряти» нову теоретичну інформацію до емпірії (живого досвіду) конкретної особистості. Наприклад, у формі інтерактивних презентацій студенти з'ясовують сутність процесу пристосування організму людини на фізіологічному рівні, а саме гомеостазу - сукупності скоординованих фізико-хімічних та біологічних реакцій, спрямованих на збереження відносної сталості внутрішнього середовища незалежно від змін довкілля. Виконуючи вправи на самонавчання

та взаємонавчання студенти в групах конкретизують кількісні показники стану постійної саморегуляції внутрішнього середовища організму людини, до яких належать температура організму людини, артеріальний (систоличний та діастолічний) тиск, частота серцевих скорочень, рівень глюкози в крові тощо.

Четверту групу тренінгових завдань у процесі викладання навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для студентів вищих навчальних закладів можна презентувати психосинтетичними вправами, візуалізаціями, апробаціями, проектуваннями тощо. Ілюстрацією такого елемента тренінгу може бути виконання міні-проекту «Раціональне харчування», що передбачає, по-перше, дослідження середньодобового раціону та його енергетичну цінність у відповідності до енерговитрат і, по-друге, прагматичну спрямованість на ведення щоденника (кінцевий продукт), в якому фіксується розпорядок дня студента, види його діяльності, збалансованість продуктів харчування та фактичний їх набір, наявність харчових добавок (Е) та генетично модифікованих організмів (ГМО).

П'яту групу тренінгових завдань обіймають колективні вправи на узагальнення, наприклад, передумов, що структурують здоровий спосіб життя, серед яких: відсутність шкідливих звичок, дотримання правил гігієни, формування позитивно-емоційного стану, виконання правил раціонального харчування тощо у формі проведення студентами прес-конференцій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Виходячи з потреби підвищення ефективності навчання шляхом активізації особистісного потенціалу студентів, ми довели доцільність впровадження професійно зорієнтованого тренінгу на всіх етапах навчальних занять нормативної дисципліни «Безпека життєдіяльності». Особливістю застосування тренінгових елементів на початку заняття є виконання вправ на опитування думок студентів, вправ-виставок; при актуалізації опорних знань – інформаційних повідомлень, прав-обговорень; для ілюстрування вербального викладу матеріалу – вправ на самонавчання та взаємонавчання з наступним проведенням інтерактивних презентацій; для практикування культури безпечної життєдіяльності в організації власного побуту й різних видів діяльності виконання міні-проекту «Раціональне харчування», а також для узагальнення – колективні вправи. До основних форм тренінгових елементів належать бесіда, діалог, полілог, міні-лекція, дискусія та прес-конференція. Висвітлення спрямованості педагогічної діяльності на організацію оптимального інноваційного середовища з метою формування у студентів культури безпечної життєдіяльності вимагають наступних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гера Т.І. Тренінгова методика проведення лабораторних, семінарських і практичних занять із загальної психології як засіб психологічного супроводу майбутніх педагогів: наукове видання / Т.І. Гера. – Дрогобич: РВ ДДПУ імені Івана Франка, 2013. – 214 с.
2. Гера Т.І. Професійно зорієнтований тренінг майбутніх інженерів-педагогів у ВНЗ / Т.І. Гера, Л.В. Оршанський // Zbiór raportów naukowych «Aktualne problemy w współczesnej nauk» (28.06.2013 – 30.06.2013). – Część 2. – Sekcja 15. Nauk psychologicznych. – Warszawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2013. – S. 43 – 48.
3. Гера Т.И. Преподавание – изучение психологии в вузе как этапы целостного образовательного процесса / Т.И. Гера // Perspektywy rozwoju nauki. Zbiór raportów naukowych. (28.11.2012-30.11.2012). – Część 8. – Sekcja 15. Nauk psychologicznych. – Gdansk: Diamond trading tour, 2012. – S. 35-40.
4. Гера Т.І. Методика тренінгового викладання психології у ВНЗ / Т.І. Гера // Materiały Międzynarodowej Naukowi-Praktycznej Konferencji. Nauki. Teoria i praktyka / 29.10.2012-31.10.2012. – Część 2. – Sekcja 15. Nauk psychologicznych. – Poznań: Diamond trading tour, 2012. –S. 47-51.
5. Гушак Ж.М. Основні психолого-педагогічні аспекти виховання у студентів елементів

- культури безпечної життєдіяльності / Ж.М. Гушак // Zbiór raportów naukowych «Nauka i Utworzenie XXI Stulecia: Teoria, Praktyka, Innowacje» (29.11.2013-30.11.2013). – Czesc 3/1. – Sekcja 3. Pedagogika. – Opole: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2013. – S. 62 – 65.
6. Дикань С.А. Безпека освітньої діяльності: аксіологічний аспект / С.А. Дикань // Безпека життєдіяльності. – 2013. – № 6. – С. 27-31.
7. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – [2-ге вид., доп.]. – К.: Академвидав, 2012. – 352 с. – (Серія „Альма-матер”).

Ж.М. ГУЩАК. ВНЕДРЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОГО ТРЕНИНГА БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ В СИСТЕМУ ПРЕПОДАВАНИЯ УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ «БЕЗОПАСНОСТЬ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ»

Резюме. В статье приведено описание методики внедрения элементов профессионально ориентированного тренинга будущих педагогов в систему преподавания учебной дисциплины «Безопасность жизнедеятельности».

Ключевые слова: профессионально ориентированный тренинг, проектные технологии обучения, система тренинговых задач.

ZH.M. HUSHCHAK. THE INTRODUCTION OF TRAINING ORIENTED BY FUTURE TEACHERS IN THE SYSTEM OF TEACHING "LIFE SAFETY"

The summary. The article presents the description of the methodology of implementing elements oriented by the professional training of future teachers in the system of teaching "Life Safety".

Key words: professionally directed training, design technology studies, system of training tasks.

Одержано редакцією 10.02.2014 р.